
LİBERALLİK ve ŞUURLU MUHAFAZAKÂRLIK*

Mustafa Şekip TUNÇ

“Bırak yapsın, bırak geçsin” prensibine dayanan siyaset cereyanına “liberalizm” denilmiş, bir buçuk asır önce nazariyecileriyle İngilterede desteklenmişti. Kapitalizmi daha çok İngiltere lehine temellendiren bu siyasetle birlikte “ekonomik” devir açılıyor. Buna göre iktisadî hayat, ticaret dâhilde, ve hariçte serbest olacak ve serbest rekabetle ayarlanacak, rekabet haricinde hiçbir engel olmayacak. Bu siyaseti tutanlara “liberaller”, bunların mensup oldukları partiye “Liberal Parti” denmiştir. Demokrasi ile idare edilen İngilterede bu parti tek başına kalamaz, istediği gibi hüküm süremezdi. Karşısında bir muhalif parti olacaktı. Bu partiye “muhafazakârlar” denildi. Liberal Partinin emeli, memleketin çok müsait bir durumda bulunan iktisadî hayatını alabildiğince genişletmek, zenginliği hudutsuz olarak artırmak, maddî kazanç ve servete birinci plânda ehemmiyet vermektir. Maddecilik çağı da bu suretle başlamıştı. Modern tekniğin gelişmesiyle bu yolun tutulması ayrıca zaruret olmuştu. Muhafazakârların vazifesi bu maddî gidişi frenlemek olabilirdi. Çünkü milletlerin selâmeti yalnız maddî hayatla olamazdı. Manevî hayat ve onun kıymetleri vardı. Bunlar da korunmak isterdi. Memleketin kültürel ve si-

* Mustafa Şekip Tunç, “Liberallik ve Şuurlu Muhafazakârlık”, *Türk Yurdu*, sayı: 256, Temmuz 1956, sayfa 1-4.

yasî olgunluğu bu noktayı ehemmiyetle takdir edecek bir kıvamda idi. Durgun, uyuşuk bir gelenekçilikle kalamazdı. Liberallerin aşırı ilerleme temayüllerine karşı temkinli “şuurlu bir muhafazakârlık” tabiatıyla doğacaktı. Aksi takdirde millî ve beşerî kıymetlerin çiğnenmesi tehlikesi vardı. Bu partinin mukavemetlerine rağmen maddî kazanç, maddî servet hırsını itidalde tutmak kabil olmamıştı. Dâhilde ve hariçte aşırı istismarlar, sömürmeler tam bir buçuk asır devam etmişti. Batının zenginliği de bu devirde olmuştur. Fakat bu, taraflı bir zenginlikti. Diğer tarafta proletarya denilen gayrimemnun, isyankâr bir sınıf doğmuştu. İptidaî maddeleri sömürülen ve el sanatları, makina mahsullerinin istilâsiyle, körletilen müstemlekelerin hali de günden güne fenalaşıyordu.

Bunları söylemekle ekonomik devri itham etmek istiyor değilim. Modern ilim ve teknik vücut bulduktan sonra ekonomik devrin açılması mukadderdi. "Tarihî materyalizm" in doğması da bu devrin İngilterede şahlanmaya başladığı bir zamanda görülüyor. Fabrikaların gittikçe çoğalması işçi topluluklarının artırıyor, köylülerin mühim bir kısmını kendine çekerek muazzam bir amele topluluğu vücuda geliyor. Cemiyette en mühim rolün kapitalistlerle işçilerde toplandığı zehabını veriyor. Menfaatleri birbiriyle çatışan bu iki zümrenin mücadeleleri, sanki her zaman böyle olmuş gibi, bütün bir tarih sınıf kavgalarıyla açıklanabilecek gibi görünüyor. Nitekim "tarihî materyalizm" bu zehaplardır ki, tarihin bütün oluşunu böyle iki sınıf çatışmalarıyla açıkladığını sanıyor. Muayyen ve geçici bir devrin hayatını bütün bir tarihe yaymakta bir beis görmüyor. İnsan zekâsı yalnız teknik mi yaratıyor ki, sadece onun tesirleri altında kalsın? Ekonomik hayatın son yüz elli yıl içindeki durum ve gidişinin hep öyle kalacağına nasıl hükmedilebilir? Geleceği kesin olarak bilmek kimin haddi? Tarihin bir ilim olup olamayacağı hâlâ münakaşalı ve şüpheli iken tarihî oluşun umumî gidişi nasıl bilinebilir? Hayatın oluşları mekanik bir gidiş midir ki, önceden keşfetmek kabil olsun? Ana rahmindeki cenin hangi mekanik ve fiziko-şimik kanunla bir insan yavrusu haline geliyor. Bu oluşu her hangi bir tasavvur, bir imaj, bir fikirle ifade etmek mümkün müdür? Kendi kendilerine olan bu yaratıcı oluşun dokuz ay hiç durmadan işliyen bir sinema makinesiyle alınacak bir şeridini elde etmek kabil olsa akıl ve zekâyı durduracak bir oluş görülecektir. İnsan oluşu böyle olduğu gibi insan toplumlarının oluşu da akıl ve zekâyı aşan bir hayat hamlesi, yapıcı ve yaratıcı bir hayat içgüdüğü ile vücut buluyor. Hiçbir tarih nazariyesinin bu oluşu idrâk etmesine imkân

yoktur. *Hayatın bütün sırrı da onun oluşlarımdadır. Zekâsına, tekniğine mağrur olan insan hayatın sırrı karşısında mutlak bir aciz içindedir. Materyalizm, mağrur olan zekâmızın bir tesellisidir.*

Daha yirminci asra girerken Avrupa ve Amerika'da yetişen büyük mütefekkirler bütün mekanik tekâmül nazariyelerinin kifayetsizliğini açıkça göstermişler, nereye ve nasıl gideceği önceden bilinemiyen *yaratıcı bir tekâmül* telâkkisini kabul etmek zaruretini duymuşlar. Ekonomik devirde geçen İkinci Cihan Harbinin neticesinde hükmü sona ermiş, milli ekonomilerin ehemmiyet ve lüzumu birinci plânda tanınmıştır. Nitekim bu tahavvlle birlikte Liberal Parti de bir daha kalkınamayacak kadar hezimete uğramış, buna karşılık Labur Parti ikinci defa olarak iktidara geçmek fırsatını bulmuş, karşısına muhalif olarak Muhafazakârlar dikilmiştir.

Benzetmek caizse millet hayatı bir ağaç gibidir. Kökleri, gövdesi, dallariyle parçalanamaz bir bütün olduğu gibi milletin de kökleri, gövdesi, dalları vardır. Kök, milletin mazisi, gelenek ve âdetleridir, köklere doğrudan doğruya bağlı olan gövde umumiyetle halk topluluğudur; gıdasını da daha çok doğrudan doğruya bu köklerden alır, asıl meyva veren dallar milletin seçkin ve aydın zümresidir. Bunları besliyen ağaçta olduğu gibi sadece kökler değildir, daha çok *hürriyet havası, hürriyet güneşi* ile beslenirler. Hürriyet havası her cemiyette esmez. Hürriyet güneşinin doğması için cemiyette iř bölümünün son derecede artarak fertlerin çeşitlenmeleri, bu çeşitlilik arasında esen rüzgârların, yaratıcı şahsiyetlerin yetişmiş olmaları lâzımdır; bunlar henüz yoksa millet hayatı "hassasiyet", "heyecan", "görenek", "gelenek", "rf ve âdet" düzeni içinde geçer. Hürriyete ne ihtiyaç, ne de lüzum kalır. Muhafazakârlık da "bir ananeperestlik"ten ibaret kalır. Tanzimattan beri, sözle, yazı ile yapılan hürriyet mücadelelerinin akim kalması cemiyet yapımızın yeni zaman cemiyet yapıları haline henüz gelmemiş olmasındandır. Japonya gibi süratle kalkınabilseydik hürriyet kendiliğinden doğacak, bir zaruret olarak yaşıyacaktı. Kalkınmalarımızın srat peyda etmesi Cumhuriyetle başladı. Bütün partilerin hürriyet dâvasına sarılmaları da bu devirde görülmeye başladı. Kalkınma sistemli ve devamlı olarak sađlandıķa hürriyet havası da günden güne açılacak, kasvetli olmaktan kurtulacaktır.

* * *

Ne olsa mazi, hale nisbetle daima çok daha zengindir; çünkü o bütün bir tarihtir. Şuurlu muhafazakârlık da bu tarihe karşı beslenen derin bir duygu ve bağlılıkla olur. Medeniyet değiştirme zaruretiyle onu ihmal edemeyiz. Çünkü bu ihmal bizi köksüzlüğe götürür. Köksüz bir ağaç yaşamadığı gibi mazarını unutmuş bir millet de yaşayamaz. Schopenhauer'ın dediği gibi: "Tarih insan ne'yi için fertteki akıl gibidir, insan akıl sayesinde hayvan gibi görülen halin dar hudutlarında mahpus kalmaz; sonsuz derecede vâsi olan maziye de tanır; aynı zamanda maziye bağlı olan halin kaynağıdır. Hali daha açık, daha iyi anlamak da ancak bu sayede olur."

Hayvanlar sadece halde yaşamakla, insanlar arasında buldukları halde bile, esirdirler. Tarihini bilmiyen bir millet de yalnız halde mahpus kalıyor. Ne kendi mahiyetini, ne de kendi mevcudiyetini biliyor; çünkü bu mahiyet ve mevcudiyet ancak mazi ile ayıklanabilir. İstikbal için de ne bir şey görür ve düşünebilir. Bir millete tam şuurlanmayı ancak tarih verir. Tarihte bir boşluk bir şuurlanmayı, bir hafıza boşluğu gibidir. Bu itibarla tarih beşeriyetin akli düşündürücü şuurudur da denebilir. Dört bir tarafımız mazarın hâtime ve yadigârlarıyla çevrilmiştir. Her gün onları görmesek, bir dünümüz olmayacak, günümüz içinde mahpus kalacağız. Ne mübarektir o kimseler ki, tarihimize, dünlerimizi yaşatmaya, sevdirmeye, unutturmamaya eğilmişlerdir. Bugünü yaşatmaya çalışanlar da yarından sonra tarihin malı olacaklardır; bakılırsa bütün beşerî eserler er geç tarihin malı olacaklardır. Bütün nehirler denize döküldüğü gibi bütün beşerî yaratmalar tarih ummanında toplanacak: bütün beşeriyet de bu ummanda olacaktır.

* * *

Şuurlu muhafazakârlık dediğim zaman tarihî bir şuur kasdediyorum. Ne yazık ki, millî bir tarihimiz henüz yok denecek kadar fakir ve dağınıktır. Vakanüvislerin gösterdikleri gayret kadar himmetimiz yok. Yeni zaman medeniyeti kendini ve beşeriyeti anlamak için yalnız kendi tarihine değil, bütün medeniyetler tarihini türlü yollardan öğrenmeye büyük bir ehemmiyet vermiş olduğunu yetiştirdiği büyük müverrihlerden anlıyoruz. Dedelerimiz bütün imparatorlukta yükselttikleri âbidelerle mabetlerin ömürlerini yıllarca sene sonra sürecek gibi yapmışlar, öyle hesabetmişlerdir; bizden bekledikleri muhafazakârlığın nasıl olmasını istediklerini de dolayısıyla anlatmışlardır. Orta zaman medeniyetimizin emsalsiz şahitleri de bilhassa bu anıtlardır. Onlarla her zaman iftihar

edebiliriz. Ne yazık ki, bunların birçoğu tufeyli birtakım takıntı yapılarla yaralanmışlardır. Onları bu halde bırakamayız; çok ayıp olur.

Cahil, meczup birtakım Ticanilere bakarak geri, şuursuz bir muhafazakârlığa meydan vermeyiz. Bu gibi haller inkıraz devirlerinin hastalığıdır. Eski Yunanın inkıraz hengâmelerinde Anaharsis bakın ne diyor: "Hâkimler münakaşa ediyorlardı, fakat kararı verenler cahillerdi". Xenophan da: "Atine'de halka, fakirlere, belediyelerle idare edilen nahiyelerin belediye heyetlerine ehliyetli kimselerden çok daha fazla ehemmiyet verilmişti" demekle sözün ayağa nasıl düştüğünü anlatmak istiyor.

Görülüyor ki, medeniyetlerin inhitatı, ehliyetli kimselerin gölgede kalacak bir duruma gelmesi ve sözün ayağa düşmesiyle başlıyor. şuurlu muhafazakârlık da millet ve medeniyetlerin inhitat devirlerinde oluyor. ▽

Muhafazakâr Düşünce / Nostalji